

YILDIRIM,

D. "Molla Vakıf Penah", Türk Ansiklopedisi, (1982).

17
ARALIK 1993

105 MAYIS 2009

Vakıf Molla Penah

VAKIF

VAKIF (?-1737): Divan şairi. Asıl adı Vâkıf Yahya Efendidir. Es'âd Efendizâde Ebussuud Efendinin oğludur. Hoca Sa'deddinzâde sanıyla tanındı. Medrese öğrenimi gördü. Müderrislik ve kadılık yaptı. Halep Mollası iken vefat etti. Süreyya Bey şair olduğunu yazdı.

Kay.: SO 4/640; TN 2/1143(4545). ••M. CUNBUR

VAKIF Molla Penah (1717-1797): Azeri şairi. Kazak bölgesinin Girahsalahlı köyünde doğdu. Onsekizinci yüzyılın en büyük şairi olarak bilinir. Vakıf iyi bir medrese eğitimi aldı ve devrin tanınmış ilim adamlarından Şefi Efendinin yanında yetişti. Gürcistan'ın güneyinde halk arasında "el döndü" olarak adlandırılan 1759'daki kıtlık ve kargaşa yüzünden Kazak bölgesindeki Türk halkı göçe mecbur olunca Molla Penah da ailesiyle birlikte Karabağ'a gitti. Bir süre sonra onun Terterbasar ve Şuşa medreselerinde ders verdiği bilinmektedir. Halk arasında çok sevildi; "Her okuyan Molla Penah olmaz!" ata sözü çıktı. Molla Penah'ın bilgi ve becerilerini duyan Karabağ Hanı İbrahim, onu sarayına aldı. Önceleri burada "eşikağası", daha sonra da vezir olarak devlet işlerinde büyük başarılar gösterdi. Hanlığın Gürcistan-Rusya ve İran'la ilişkilerinde önemli bir rol oynadı. 1795 yılında Karabağ hanlığı İran'ın hücumuna uğrayınca, Şuşa kalesinin savunulmasında ve İran ordusunun çekilmesinde büyük yararlılıkları görüldü. 1797'de İran şahının beklenmeyen saldırısı üzerine Şuşa düştü ve İbrahim Halil Han kaçtı, Molla Penah da hapsedildi. İdam edileceği zaman bir suikast sonucu Ağa Mehmed Şah öldürüldü, Molla Penah kurtuldu. Karabağ hanlığını elde etmek isteyen Mehmed Bey Cevanşir, bu arzusuna karşı olan Molla Penah'ı ve "Alim" mahlasıyla şiirler yazan oğlu Aliğa'yı öldürttü. Molla Penah'ın evi yağma edilerek eserlerinin el yazmaları ve şiirlerinin büyük bölümü yok edildi. Vakıf, Azerbaycan edebiyatında realist şiirin ilk temsilcilerinden biri

olarak bilinir. Sade ve olgun bir dil kullanan şair, klasik Türk ve Fars edebiyatını çok iyi bilmesine, Farsça şiirleri olmasına rağmen, daha çok âşık şiirini tercih etti. Bu tarz şiirin geleneğine bağlı koşmaları, geraylıları ve diğer çeşitlerde yazdığı şiirleriyle çok sevildi. Birçok şiiri bestelendi. Vidadi ile âşık şiiri geleneğine uygun şiir söyleşmeleri de onun halk şiirine olan yatkınlığını gösterir. Azerbaycan Türk edebiyatında klasik şiirle âşık şiiri arasındaki alakalar oldukça sağlamdır. Molla Penah işte bu tarz şiir anlayışının en büyük temsilcisidir. Şiirlerinin başlıca teması aşktır. O coşkun bir saz şairi gibi duygularını, biraz da şuh bir eda ile ortaya koyar. Vakıf hem bir devlet adamı hem de bir şair olarak halk arasında büyük bir şöhrete sahipti. Onun feci bir şekilde öldürülmesi şöhretini daha da arttırdı. Şiirleri bütün Kafkasya'da, Türkiye'de ve İran Türkleri arasında yayıldı. Yusuf Vezir Çemenzeminli *Kan İçinde* romanında, Samed Vurgun *Vakıf* dramında, R. Mustafayev "*Vakıf*" adlı operasında Vakıf'ın hayatını konu aldılar. Eserleri 1828'de Mirze Yusuf Nersesov tarafından derlendi ve 1856'da Teymurhanşura (Buynaksk)'da *Kitab-ı Mecmua-yı Divan-ı Vakıf ve Diğer Muasirin* adıyla yayımlandı. Bu eserde Vakıf'ın 70 kadar şiiri yer almaktadır. Daha sonra, A. Berje, 1868'de Laypzig'te basılan *Kafkas'ta ve Azerbaycan'da Meşhur Şuaranın Eş'arna Mecmuadır* adlı eserinde Şairin 50 şiirine yer verdi. Vakıf'ın biyografisi, Feridun Bey Köçerli'nin *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri* (Bakü 1925) adlı eserinde yer aldı. Kafkasya Müftüsü Hüseyin Efendi Gayibov da onun şiirlerini ve hayatı hakkında bulabildiklerini *Azerbaycan'da Meşhur Şuaranın Eşarına Mecmuadır* adlı tezkiresinde topladı. Haşim Bey Vezirov, Vakıf'ın şiirlerini toplayarak ilk defa bir kitap şeklinde yayımladı: *M. P. Vakıf* (Bakü 1908). Selman Mümtaz da Vakıf'ın o zamana kadar yayımlanmamış 60 şiirini diğer şiirleriyle birlikte *M. P. Vakıf* (Bakü, 1925) adıyla bastırdı. Onu bilimsel

Онун рəһбərлији илэ 1934 илдэ П. А. Черенков радиоактив мэддэлэрин үвэ β-шүаланмасынын тэ'сири нэтичэсиндэ саф мајелэрин ишыгланмасыны кəшф етмишдир. В. кəстэрмишдир ки, бу ишыгланма ади луминесценсия олмаса да сərbəст электронларын һэрəkəтини нэтичэсидир (бах Черенков—Вавилов шүаланмасы). В. гейри-хəтти оптиканын банилэриндэн биридир. О, физиканын мұхтəлиф сəһлэлэринэ аид бəјүк елми мəkтəб жаратмыш, Үмумиттифаг Сијаси вэ Елми Биликлэри јажан Чəмијјəтин илк сəдри (1947), Бəјүк Совет Энциклопедиясынын 2-чи нəшринин баш редактору (1949—51), ССРИ Али Советинин (2—3-чү чагырыш) депутаты олмушдур. 2 дəфə Ленин ордени вэ Гырмызы Эмэк Бајрагы ордени илэ тəлтиф едилмишдир. ССРИ ЕА Физика Проблемлэри Интуна (Москва), Дəвлэт Оптика Интуна (Ленинград) В.-ун ады верилмиш, физика сəһэсиндэ кəркəмли ишлэр үчүн 1951 илдэ Вавилов ад. гызыл медал тэ'сис олунмушдур.

Эсəрлэри: Ломоносов и русская наука, 2 изд., М., 1947; Собрание сочинений, т. 1—3, М., 1952—56; Исаак Ньютон, М., 1961.

Әд.: Левшин Л. В., С. И. Вавилов, М., 1960; Келер В., Сергей Вавилов, М., 1975.

ВАВРА (Vávra) Отакар (д.28.2.1911, Брно)—Чехословакия кино режиссору, сценарист, ЧССР халг артисти. Чехословакия Дəвлэт мұкафаты лауреаты (1949), 1957 илден Прагадаки Инчəсəнəт Академијасынын реж.-луг фəкултəсинин профессору. Кино сəһэсиндэ 1929 илден чалышыр. В. Чехословакия киносында монументал-тарихи филмлэрин жарыдычысыдыр. Бир чох филми халгын фашизмə гаршы вэтəнпəрвэрлик мұбаризəсинэ һəср олунмушдур. «Лал баррикада» (1949), «Јан Гус» (1955), «Јан Жижка» (1956), «Намыја гаршы» (1957), «Вэтəндаш Брих» (1958), «Корнет үчүн романс» (1966),

«Хəјанəт күнлэри» филминдэн кадр. Реж. О. Вавра.

«Хəјанəт күнлэри» (1973), «Соколово» (1974), «Праганын азад едилмэси» (1976) эн јакшы филмлэриндэндр. **ВАГА**—РСФСР Вологда вэ Архангелск вил.-лэриндэ чај. Шимали Двинанын сол голу. Уз. 575 км, һөвзəсинин сəһ. 44 800 км²-дир. Батаглыгдан башланьб, мешаликə ахыр. Нојабрдан апрелин ахырларынадек донмуш олу. Эсас голлары: сагда Кулој, Устја; солда Вел. Агач ахыдылыр. Велск ш.-ндэн кəмичилијэ жарарлыдыр.

ВАГАЗИН—Азəрб.ССР Лачын р-нунда кəнд. В. советлијини мəркəзи. Р-н мəркəзиндэн 41 км ш.-г.-дэ, Өрдəшəни чајынын (Шəлвə чајынын голу) сəг сəһилиндэ, Гарабаг силсјясинин јамачындадыр. Әһ. 678 (1976); һəјвандарлы вэ əкинчиликлэ мəшгулду. Орта мəkтəб, китапхана, клуб, тибб мəнтəгəsi, рабитə шə'бəси вар.

ВАГАНОВА Агриппина Јаковлевна (6.7.1879, Петербург—5.11.1951, Ленинград)—совет балет артисти, балет-мейстер вэ педагог. РСФСР халг артисти (1934). ССРИ Дəвлэт мұкафаты лауреаты (1946). 1897 илдэ Петербург театр мəkтəбини битирмиш, 1897—1916 иллəрдэ Марија театрында (Петербург) чыкыш етмишдир. В. классик рəгслэрин виртуоз ифачысы кими шəһрəт газанмышдыр. В. 1931—37 иллəрдэ С. М. Киров ад. Ленинград Опера вэ Балет Театрынын бəдии рəһбэри олмуш, бурада «Соналар келү» (1933, П. Чајковски), «Есмералда» (1935, С. Пуни) балетлэрини тамашаја гојмушдур. 1921 илден Ленинград Хореография Мəkтəбиндэ дəрс демишдир (1946 илден проф.). Тəдрис методикасыны «Классик рəгсин эсаслары» (1934) китабында шəрһ етмишдир. Совет балет артистлэриндэн Г. Уланова, М. Семјонова, Т. Вечеслова, Н. Дунинскаја вэ б. В.-нын јетишдирмэлэридир. Гырмызы Эмэк Бајрагы ордени вэ медалларла тəлтиф едилмишдир. **ВАГАРШЈАН** Вагарш Богданович (14.2.1894, Шуша—6.5.1959, Москва)—

В. Б. Вагаршјан Һамлет («Һамлет», В. Шекспир) ролунда.

ермэни совет актјору, режиссор, драматург вэ театр хадими. ССРИ халг артисти (1954). ССРИ Дəвлэт мұкафаты лауреаты (1941, 1952). 1944 илден Сов.ИКП үзвү. Сəһнə фəалијəтинэ 1915 илден башламышдыр. Тифлис, Бакы, Краснодар вэ Ростовда ишлэмишдир. 1923 илден Г. Сундукјан ад. театрын (Јереван) актјору, 1941—44 иллəрдэ исə һəмин театрын бəдии рəһбэри олмушдур. Эсас роллары: Сурен («Шərəф наминə», А. Ширванзаде), Һамлет («Һамлет», В. Шекспир), Јегор Булычов («Јегор Булычов вэ башгалары», М. Горки) вэ с. Ермэни театры сəһнэсиндэ В. И. Ленин образыны илк дəфə В. жаратмышдыр («Түфəнкли адам», Н. Погодин). «Одлу кəрпү» (1929, Б. С. Ромашов), «Васса Железнова» (1937, М. Горки) вэ с. тамашаларын реж. олмушдур. 1927 илден кинода чəкилмишдир. В. бир сыра пјесин мұəллифидир. 1944 илден Јереван Театр Ин-тунда педагожи фəалијəт кəстэрмишдир (1946 илден проф.). ССРИ Али Сəгетинин (1-чи чагырыш) депутаты олмушдур. Ленин ордени, Гырмызы Эмэк Бајрагы ордени вэ медалларла тəлтиф едилмишдир.

ВАГ-ВАГЫ—декоратив сənəтдэ орнамент элементи; орта эср орнамент композијяларында стилizэ едилмиш баш тэсвири (инсан, гуш, фил, шир, ит, ксчи башы вэ с.). Бу тэсвирлэр бит-

ки орнамент элементлэринин (хүсусилэ ири күллэрин) ортасында, экəср һалларда исə күл-чичək фонунда верилр. 15—16 эсрлəрдэ В. Јахын Шəрг өлкэлэринин декоратив сənəтиндэ кəниш јайылмышды. Уста Гəнбэр Гарабаги Шəки ханлары сарајынын дахили бəзəјиндэ В.-дан истифадэ етмишдир.

ВАГИДИ (واگيدي), Әбу Абдуллаһ Мəһəммəd ибн Өмэр əл-Вагиди (747, Мəдинə—823)—əрəб тарихчиси. «Һəрби јүрүшлэр китабы», «Шамын фəтһи», «Мисирин фəтһи» əсəрлеринин мұəллифидир В.-нин əсəрлэри ислам дининин јайылмасы һагтында илк мən бəлəрдəндир. В. əрəб гошунларынын Азəрб.-ы ишгал етмəsi, бураја мұхтəлиф əрəб гəбилэлэринин кəчүрүлмəsi вэ с. һагтында да мə'лумат вермишдир. Тəбэри, Ибн əл-Фəғий, Бəлазури вэ б. онун Азəрб.-а аид мə'луматларындан истифадэ етмишлэр.

ВАГИФ Молла Пəнаһ (1717, Газах маһалынын Салаһлы к.—1797, Шуша)—Азəрб. шаири, дəвлэт хадими. Мəдрəсэдэ тəһсил алмыш, фарс вэ əрəб диллэрини ејрэнмишдир. 19 эср мұəллифлэринин мə'луматына кərə мə'марлыг вэ астрономија илэ дə марагланмышдыр. 18 эсрин орталарында Гарабага кəчмүш, Шушада мəkтəбдарлыг етмишдир. 1769 илдэ Гарабаг һакими Ибраһим ханын сарајына дə вəт едилмиш, бурада ешикағасы, сонра баш вəзир олмушдур. Ханлыгын харичи сијасəт ишлэринэ бахан В. Азəрб. ханлыглары арасында əлагэлэри, Русия вэ Курчүстанда мұнасибэтлэри јакшылашдырмаға сə'ј кəстэрмишдир. 1797 илдэ Аға Мəһəммəd Шаһ Гахарын гошуну Шушаны тутаркən В. өлүмэ мəһкум олунмуш, шаһ суи-тəсəd нэтичəсиндэ өлдүрүлдүкдэн сонра азад едилмишдир. Һəмин ил Гарабаг ханлыгыны əлэ кечирмиш Мəһəммəd бəј Чаваншир ријакар сарај ə'јанларынын тəһрики илэ В.-и вэ онун «Алим» тəхəллүсү илэ шə'р јазан оғлу Әлиағаны өлдүртмүшдур.

В.-ин јарадычылыгы Азəрб. поезијасы тарихиндэ мүһүм мəрһələлəрдэн биридир. Классик Шəрг шə'рини дəриндэн билэн В. гəзəл, мұхəммəс, мус-

М. П. Вагифин портрети. 1968. Рəссам М. Абдуллајев. Азəрб. Дəвлэт Шəкил Галерејасы.

тəзад вэ с. формаларда əсəрлэр јазмышдыр. Лакни о, шифаһи халг əдəбијаты, ашыг шə'ри илэ даһа чох бағлы олмуш, тəчниси, хүсүсən гошмалары илэ милли поезијаны зəнкинлэшдирмишдир. В. əдəби ирсин бу ики голу-

حسان انوشه، دانشنامه ادب فارسی: ادب فارسی در قفقاز (آذربایجان، ارمنستان، گرجستان، جمهوری خود مختار داغستان)، جلد پنجم، تهران ۱۳۸۲. ISAM ۱۳۷۶۰۰

واعظ شروانی

واقف قراباغی

برگرداند و پس از درگذشت میرزا شفیع، خود را سراینده این اشعار فرامود. در این زمان شعرهای واضح به بسیاری زبان‌ها، از آن شمار به روسی، ترجمه شده بود و لیف تولستوی آن را اثری ارزنده می‌دانست. روینشتین-یر سروده‌های میرزا شفیع آهنگ گذاشته است. از آثارش: منظومه سؤال و جواب (۱۸۵۵م)؛ منظومه وداع با تفریس؛ منتخبات زبان آذربایجانی؛ کتاب ترکی که نخستین کتاب درسی به زبان آذربایجانی است و وی آن را در ۱۸۵۲م با همکاری گریگوریف تألیف کرد؛ سروده‌های میرزا شفیع که به قلم فردریش بودنشتت به آلمانی منظوم ترجمه شده و در برلین به چاپ رسیده است (۱۸۵۱م). اشعار میرزا شفیع به روسی ترجمه و منتشر شده است (۱۸۸۰م). شعرهای واضح به بسیاری از زبان‌ها، مانند انگلیسی، فرانسه، ایتالیایی، هلندی، نروژی، دانمارکی، لهستانی، چک و عبری نیز برگردانده شده و به چاپ رسیده است.

منابع: آذربایجان سوت انسکلوپدی یاسی، ۳۸۸/۲؛ آذربایجان غزلری، ۱۵۵؛ آموزش زبان فارسی در جمهوری آذربایجان، ۱۷؛ از صبا تا نیا، ۵۳، ۳۴۳؛ اندیشه‌های میرزا فتحعلی آخوندزاده، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۸، ۲۰، ۱۷۴؛ ایران شناسی، ۳۲۸؛ ایران و عثمانی در آستانه قرن بیستم، ۱۴۱/۱، ۵۰۳؛ تاریخ انقلاب مشروطیت ایران، ۲۳۶؛ تذکره شعرای آذربایجان، ۲۶۷/۵؛ سکیز یوز ایل آذربایجان تورکجه غزلی، ۱۴۸؛ مقالات فارسی، دو، سه؛ سید حسن تقی‌زاده، «تهیه مقدمات مشروطیت در آذربایجان»، یغما، سال سیزدهم، شماره چهارم، تیر ۱۳۳۹ ش، ص ۱۸۳.

کوئی

واعظ شروانی ← فیضی شروانی

واقف (vā.qef)، ابوالحسن، سالیان ۱۲۶۱ - باکو ۱۳۳۲ ق، شاعر آذربایجانی. تحصیلات معمول آن روزگار را در زادبومش آموخت. سپس به کسب و کار پرداخت. در ۱۳۰۱ ق به سبب اختلاف با مرتجعان به باکو کوچید و در معادن نفت آن سامان به کارگری پرداخت. وی از اعضای مجمع الشعرای باکو بود و اشعاری به فارسی سروده است.

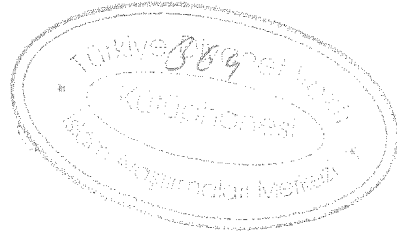
منابع: آذربایجان غزلری، ۲۴۹ - ۲۵۱؛ آموزش زبان فارسی در جمهوری آذربایجان، ۲۰؛ سرایندگان شعر پارسی در قفقاز، ۱۱۸؛

سکیز یوز ایل آذربایجان تورکجه غزلی، ۲۰۸.

رشنوزاده

واقف قراباغی (vā.qef-e.qa.rā.bā.qi)، ملاپناه فرزند مهدی، صلاحلی (از توابع گنجه) ۱۱۳۱ - شوشا ۱۲۱۲ ق، شاعر آذربایجانی. دانش‌های روزگارش را در زادگاهش فراگرفت. چندی در مدرسه شفیع افندی به تحصیل سرگرم شد. پس از آن خود مکتب‌خانه‌ای دایر کرد و آثار شاعرانی چون سعدی و جامی را درس می‌داد. نام ملا را به سبب مکتب‌خانه‌اش به وی داده‌اند. در ۱۱۶۹ ق به سبب ناامنی‌هایی که در مرز گرجستان پیدا شد به قراباغ کوچید و حدود ده سال در محله تتر باسارا به سر برد. در ۱۱۸۴ ق/۱۷۶۶م به دژ پناه‌آباد که بعدها شوشا نامیده شد، کوچید و دوباره به مکتب‌داری پرداخت. در ۱۲۰۶ ق به دعوت ابراهیم خلیل خان جوانشیر، فرمانروای شوشا، نزد وی رفت و سمت اشیک آقاسی (وزیر تشریفات) او را به عهده گرفت. چندی پس از آن وزیر اعظم ابراهیم خلیل خان جوانشیر شد. در ۱۲۰۹ ق که آقامحمدخان قاجار (-۱۲۱۲ ق) شوشا را به تصرف درآورد، واقف سرکرده مدافعان بود. وی در پاسخ به نامه تهدیدآمیز آقامحمدخان به ابراهیم خلیل خان جوانشیر، که این بیت عرفی شیرازی (-۹۹۹ ق) با اندک تصرفی، بر آن نوشته شده بود: «ز منجنیق فلک سنگ فتنه می‌بارد - تو ابلهانه گرفتی میان شیشه قرار»، این بیت را بی‌درنگ سرود و در پاسخ نامه فرستاد: «گر نگه‌دار من آن است که من می‌دانم - شیشه را در بغل سنگ نگه می‌دارد». در ۱۲۱۱ ق که شوشا به تصرف آقامحمدخان درآمد، واقف و پسرش علی‌آقا دستگیر و به مرگ محکوم شدند. اما آقامحمدخان شبانه به قتل رسید و واقف و فرزندش از بند رهایی یافتند. چند روز پس از آن محمدبیگ جوانشیر فرزند مهرعلی بیگ، فرمانروای جدید شوشا، آن دو را در جایی به نام جیدیر دوزو (دشت جیدیر) به دار کشید. واقف نخستین شاعر راکبست در ادبیات آذربایجان به شمار می‌رود. وی فارسی را به خوبی می‌دانست و اشعار مولانا و خمسه نظامی را از بر داشت، اما بیش‌تر سروده‌های او به زبان ترکی است. وی از شاعران نام‌دار روزگارش به شمار می‌رفت. واقف در تمامی قالب‌ها شعر می‌سرود. سروده‌های فولکلوریک وی دارای وزن هجایی است. واقف به زبان ساده و عامه‌فهم شعر می‌سرود و در

Arastırma Dergisi, s. 23, 1996 Ekim, s. 29-34

16 EYLÜL 1998

- Vakıf Molla Panah

MOLLA PANAH VAKIF (1717-1797)

Prof.Dr.Babek KURBANOV

Ünlü Azerbaycan şairi Molla Panah Vakif halk şiiri ve folklorunun kaynaklarına derin ilgi ve sevgi gösteren bir şahsiyet idi. Onun yaratıcılığında aşık yaratıcılığının etkisi kendisini çok açık bir şekilde gösterir, aynı zamanda poetik suretlerin kendi ana dilinde ifade olunması, arap-fars tesirlerinden uzaklaşma eğilimleri şair için son derece büyük bir önem taşımıştır. Halk şiirinin (poetik türler ve formlar, şiir ritmi, bedii suretlilik, ana dilinin ifade imkanları vs.) esas bedii-estetik prensiplerini yaratıcı şekilde benimsemesi ve zamanının sosyal-siyasi ve tarihi hadiselerini anlaması neticesinde Vakif gerek yetekli bir şair, gerekse görkemli bir siyasi hadim gibi büyük şöhret bulabilmiştir. Hatırlatalım ki, Karabağ hanlığında İbrahim Han'ın zamanında o, vezir rütbesine kadar yükselmiş ve Karabağ'ın sosyal-siyasî hayatında çok önemli rol oynamıştır.

Devlet işleri ile ilgili son derece büyük gayret göstermesine rağmen (o, sık sık Karabağ Hanlığı ile komşuları arasında diplomatik ilişkiler içinde idi), poetik yaratıcılığa da büyük önem veriyor ve hayatının sonuna kadar sönmez poetik suretler yaratabiliyor. Şairin şiirlerinde zamanın sosyal-tarihi motifleri, yüce duygular ve derin felsefi düşünceler ifade edilmiştir.

Vakif, Azerbaycan şiirinde insanın maddi ve manevi güzelliğini terennüm eden ilk şairlerden sayılır. Mesela, o, halkının ve aynı zamanda Gürcüstan'ın güzel ve namuslu kadın ve kızlarını vafediyor, kendi sevgilisini kokan güle benzetiyor. Şu özelliği haklı olarak yabancı araştırmacılar da kaydediyor ve belirtiyorlar ki, şair asırlarca Doğu şiir sanatında kök salmış bazı kanunlardan ve yasaklardan da uzaklaşabilir. Mesela, bu yönü dakkata alan Türk eleştircisi Çotuksöken vaktiyle yazıyordu: "Eğer kadın güzelliğini Doğu'da asırlarca banal taklitler şeklinde ifade ediyorlarsa da Vakif

Yüz hemd ü senâ, mâil-i seyr-i çemen oldu,
Şâd oldu könüller.

Allah'a yüzlerce hamd ve şükür olsun. Gö-
nüller mutlu olup çimenliği seyre çıkmak is-
tediler.

Bir mövsim-i güldür bu ki, Heqden nezer oldu,
Hoş geldi bu demler.

Bu gül mevsimi Allah'ın lütfuyla oldu. Bu
güzel günler hoş geldi.

Ey xeste Vidâdi, bu gün etmez mi sene rehm,
Sultân-i zemâne?

Ey dertli Vidâdî! Zamanın sultanı, bugün olsun
sana acımaz mı?

Bu eyd-i mübârekde ki dünyâ xeber oldu,
Saçıldı diremler.

Bu kutlu bayramda dünya haberdar oldu, pa-
ralar saçıldı.

AZERBAJYCAN TÜRK EDEBİYATI . II .

Ankara - 1993, s. 295 - 304. DN: 25729-2.

18 TEMMUZ 1995

Molla Penah Vakıf

(Salahlı, 1717 - Şuşa, 1797)

XVIII. yüzyıl Azerbaycan Edebiyatının en güçlü temsilcisi Molla Penah Vakıftır. Vakıf, 1717 yılında Kazak vilayetinin Gırag Salahlı köyünde dünyaya gelmiştir. 1759 yılında Gürcistan sınırında meydana gelen karışıklıklardan sonra birçok aile Kazak'ı terk etmiş, köyler boşalmıştır. Vakıf, ailesiyle birlikte geldiği Terterbasar'da ve Şuşa'da özel okullarda ders verir. Bir süre sonra Karabağ hanı İbrahim Han, Vakıf'ı sarayına davet eder.

Molla Penah Vakıf, ömrünün sonuna kadar bu sarayda kalmıştır. 1795 yılında Azerbaycan'ın Gacar soyundan olan Ağa Mehemed Şah Gacar, Karabağ hanının Rusya'ya meyletmesinden rahatsız olarak oraya hücum eder. Vakıf, Şuşa şehrinin savunmasında da aktif olarak bulunur.

Gacar, 1797 yılında ikinci defa saldırınca Vakıf yakalanıp zindana atılır. İbrahim Han ise kaçar. Bu sırada Gacar gece yatağında öldürülünce Vakıf da kurtulur. Ancak bu durum çok sürmez ve İbrahim Han'ın kardeşinin oğlu Mehemed Bey Cavanşir, Vakıf'ı oğlu Aliğa ile birlikte feci şekilde öldürtür.

Vakıf, Azerbaycan şiir tarihinde güzellik ve sevgi şairi olarak kabul edilir. Onun gerçekçi ve halkın duygularını anlatan şiirleri dil, üslup ve estetik açıdan da güzel ve yenidir. Vakıf'ın "Bak" ve "Görmedim" adlı şiirleri ise Orta Çağ Azerbaycan Edebiyatının en değerli örnekleridir.

Molla Penah Vakıf'ın şiirleri defalarca yayımlanmış ve hakkında birçok makale ile eserler yazılmıştır.

Şiirler

I

Bulut zülfü, ay qabaqlı gözelin,
Duruban başına dolanmaq gerek.
Bir evde ki bele gözöl olmaya,
O ev berbad olub talanmaq gerek.

Bulut gibi sarı ve ay yüzlü güzelin etrafında do-
laşarak ona yalvarmak gerekir. Böyle bir güzeli
olmayan evin yağma edilip berbat olması ge-
reker.

Endamı ağ gerek, sinesi mermer,
Siyah zülfü qametine beraber.
Qoynu içi guyâ müşkle enber,
Basdığı torpağı yalanmaq gerek.

Sevgilinin sinesi mermer, vücudu ak olmalıdır.
Siyah saçları boyu kadar uzun, koynunun içi
misk ve anber kokulu olmalıdır. Böyle güzelin
bastığı torpağın yalanması gerekir.